

demos

Jaargang 40
Februari 2024

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

2

nidi

inhoud

- 1 Zweeds ouderschapsverlof blijft ongelijk verdeeld
- 5 Economische positie jongvolwassenen afgelopen twintig jaar verslechterd
- 8 Motieven van migranten uit Sub-Sahara Afrika

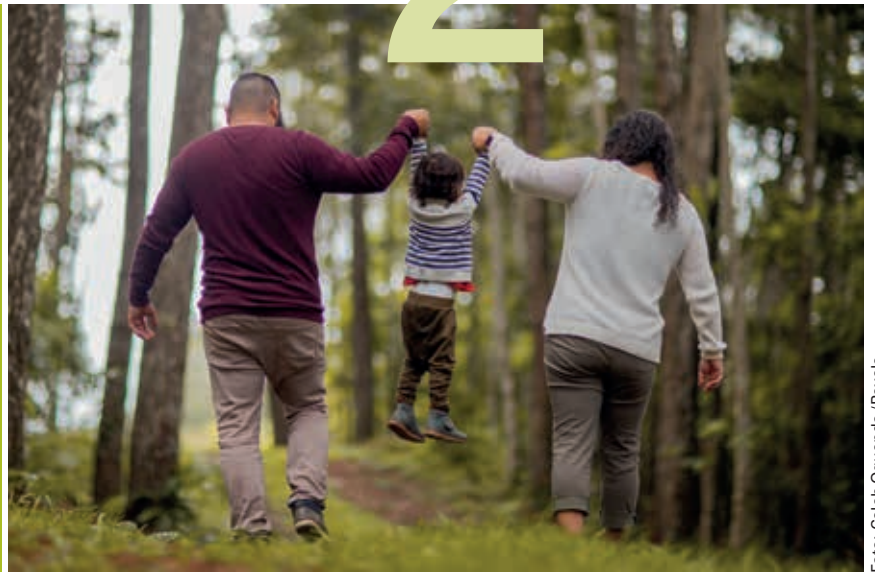

Foto: Caleb Oquendo / Pexels

Zweeds ouderschapsverlof blijft ongelijk verdeeld

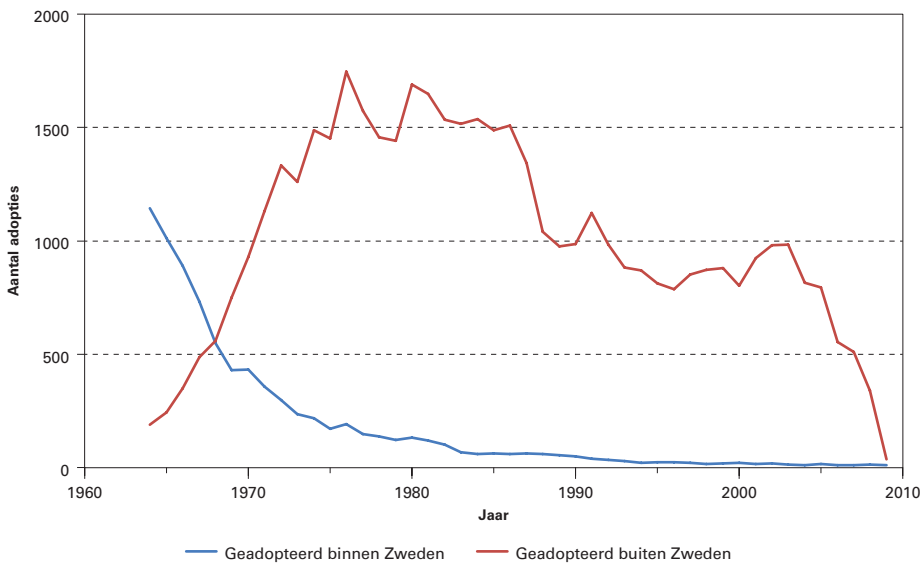
MAAIKE VAN DER VLEUTEN & YLVA MOBERG

Na de geboorte van een kind nemen vrouwen doorgaans het leeuwendeel van de zorg op zich. Dit draagt bij aan genderongelijkheid en heeft negatieve gevolgen voor de loopbanen van vrouwen. Zweedse gegevens werpen een licht op de oorzaken van deze ongelijke taakverdeling. Gendernormen lijken het meest bepalend.

Ook in Zweden, dat bekendstaat om zijn streven naar gendergelijkheid, zijn moeders nog steeds verantwoordelijk voor ongeveer 70 procent van het opnemen van ouderschapsverlof. Door een vergelijking te maken tussen de verdeling van dit verlof tussen adoptieouders en biologische ouders in Zweden, onderzoeken we de oorzaken van deze ongelijke taakverdeling. Een van de mogelijke oorzaken van een ongelijke taakverdeling binnen het gezin is het feit dat vrouwen degenen zijn die zwanger worden en bevallen. Zij ondergaan de fysieke uitdagingen van de zwangerschap, moeten herstellen na de bevalling en geven vaak borstvoeding gedurende de eerste levensmaanden van het kind. Dit resulteert in heteroseksuele relaties vaak in een aanvankelijk grotere betrokkenheid van de moeder ten opzichte van vaders bij de zorg voor hun kinderen, wat kan leiden tot een ongelijke verdeling van de zorgtaken.

Een andere manier waarop nieuwe ouders hun verantwoordelijkheden kunnen verdeelen is op basis van hun (verschillen in) inkomen. Na het ouderschap komen er meer huishoudelijke en zorgtaken bij, maar er zal ook geld verdiend moeten worden om het gezin te onderhouden. In dit scenario kan het economisch voordeliger zijn als de part-

Figuur 1. Het aantal kinderen dat tussen 1964 en 2009 is geadopteerd door koppels in Zweden naar geboortjaar van de kinderen

Bron: Moberg en Van der Vleuten (2023).

ner met het hoogste inkomen meer tijd besteedt aan betaald werk, terwijl de andere partner meer zorg- en huishoudelijke taken op zich neemt. Omdat mannen vaker meer verdienen dan vrouwen, leidt een verdeling op basis van inkomen vaak tot een traditionele taakverdeling.

Als laatste verklaren gendertheorieën de grotere betrokkenheid van moeders bij de zorg voor hun kinderen als een gevolg van het internaliseren van traditionele gendernormen, waarbij vaders vaak worden gezien als de kostwinner en moeders als de verzorgende binnen het huishouden. Zelfs in een relatief gender-egalitair land zoals Zweden zijn dergelijke normen aanwezig en beïnvloeden ze hoe vaders en moeders hun zorg- en werktaken verdelen.

Welke verklaring is het meest doorslaggevend?

De genoemde verklaringen leiden allemaal tot dezelfde conclusie: mannen besteden meer tijd aan betaald werk en vrouwen nemen meer

zorgtaken op zich. Hoe komen we er nu achter welke van deze verklaringen het meest doorslaggevend is? Om dat te bepalen vergelijken we adoptieouders met biologische ouders. In adoptiegezinnen spelen de fysiologische aspecten van moederschap namelijk geen rol, aangezien geen van de moeders zwanger is geweest. We vergelijken adoptieouders en biologische ouders met vergelijkbare inkomens vóór ze ouders werden, waardoor inkomensverschillen tussen biologische gezinnen en adoptiegezinnen geen rol kunnen spelen. Eventuele verschillen in verloop tussen deze gezinnen kunnen dan toegeschreven worden aan de fysiologische aspecten van moederschap. Daarnaast vergelijken we gezinnen waarin moeders een hoger inkomen hebben dan vaders, met gezinnen waarin vaders een hoger inkomen hebben dan moeders. Als koppels beslissingen nemen op basis van inkomen, zouden we moeten zien dat vrouwen meer verloop opnemen wanneer ze minder verdienen dan hun partner, en minder verloop opnemen wanneer zij meer verdienen. Als we echter blijven zien dat moeders meer verloop opnemen dan vaders, dan wijst dit hoogstwaarschijnlijk op de invloed van gendernormen. Met andere woorden, door biologische ouders (waarvan de moeder is bevallen) te vergelijken met adoptieouders (waarbij dat niet het geval is), en rekening te houden met inkomensverschillen, kan onze studie de invloed van fysiologische aspecten van het moederschap, gendernormen en financiële besluitvorming op de verdeling van ouderschapsverloop onderscheiden.

Ouders in Zweden

Zweden heeft een van de langste periodes van ouderschapsverloop ter wereld. Ouders hebben recht op 16 maanden (480 dagen) betaald ouderschapsverloop dat ze naar eigen inzicht kunnen verdelen, behalve een periode van drie maanden die voor elke ouder is gereserveerd. Deze drie maanden staan in de volksmond ook bekend als de 'daddy months' en hebben tot doel de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding van hun kinderen te vergroten als ook een meer evenwichtige verdeling van zorgtaken tussen beide ouders te bevorderen.

Om de verdeling van ouderschapsverloop tussen adoptieouders en biologische ouders te vergelijken, maken wij gebruik van Zweedse administratieve gegevens uit de periode 1994-2009. Hierbij kunnen er 5.506 adoptieouders en 149.466 biologische ouderparen worden bestudeerd. De focus van ons onderzoek ligt op gezinnen die kinderen uit het buitenland adopteren aangezien dit verloop de meest voorkomende vorm van adoptie betreft. Zoals weergegeven in figuur 1, is er sinds de jaren 60 een aanzienlijke toename te zien in het aantal internationaal geadopteerde kinderen in vergelijking met kinderen die binnenlands zijn geadopteerd. De figuur toont ook aan dat er jaarlijks aanzienlijke aantallen kinderen worden geadopteerd. De aantallen nemen af richting het einde van de periode. Dit komt ten dele doordat de beschikbare gegevens alleen informatie bevatten over kinderen die uiterlijk in 2009 zijn geboren, en kinderen worden doorgaans niet in hun geboortjaar geadopteerd maar later.

Foto: RoelWijnants/Flickr

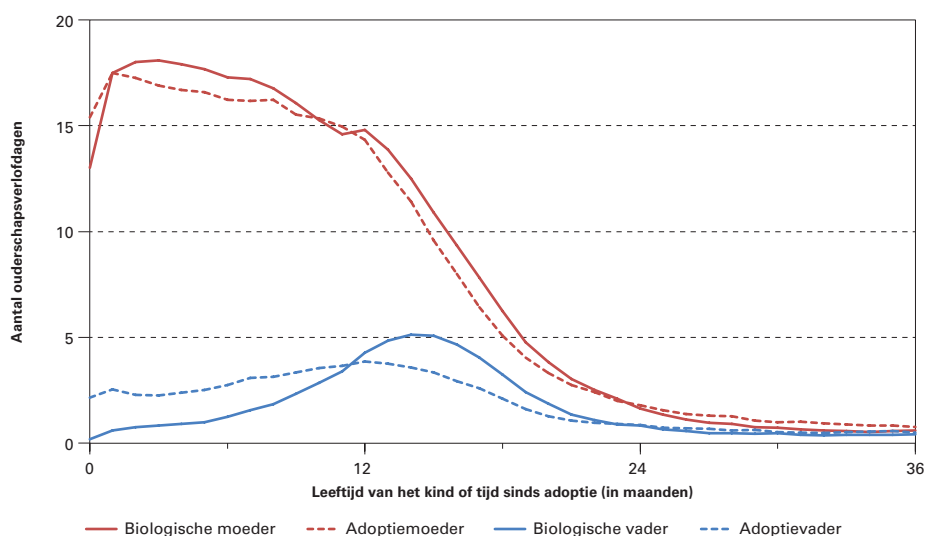
Het adopteren van een kind verschilt logischerwijs van het krijgen van een biologisch kind. Aangezien het adoptieproces vaak enkele jaren in beslag neemt, duurt het aanzienlijk langer voordat mensen ouders worden via adoptie. De gemiddelde leeftijd waarop biologische moeders en vaders in Zweden hun eerste kind krijgen, is respectievelijk 30 en 33 jaar. Voor adoptiemoeders en -vaders ligt deze leeftijd gemiddeld tussen de 36 en 38 jaar. Daarnaast is adoptie doorgaans kostbaar, wat weerspiegeld wordt in het gemiddelde inkomen van adoptieouders. Het inkomen van adoptiegezinnen in het jaar voordat ze ouders worden ligt gemiddeld zo'n 13.500 euro per jaar hoger dan van biologische ouders (39.500 euro versus 53.000 euro), wat deels kan worden verklaard door hun gemiddeld hogere leeftijd. Om ervoor te zorgen dat deze verschillen de verdeling van ouderschapsverlof niet beïnvloeden, vergelijken we adoptieouders en biologische ouders met vergelijkbare inkomens vóór ze ouders werden en met een vergelijkbare leeftijd waarop ze ouders werden.

Verdeling van ouderschapsverlof

Vrouwen die biologisch een kind krijgen, nemen gemiddeld ongeveer 300 dagen betaald ouderschapsverlof op binnen de eerste drie jaar na de geboorte van hun kind, terwijl biologische vaders ongeveer 65 dagen verlof opnemen. Bij adoptiemoeders is het gemiddelde verlof binnen drie jaar na de adoptie van hun kind ongeveer 287 dagen, vergeleken met 70 dagen voor adoptievaders. Het lijkt erop dat adoptieouders hun verlof iets gelijkjer verdelen, maar het verschil is niet erg groot.

Figuur 2 werpt licht op de verdeling van ouderschapsverlof gedurende elke maand na de geboorte van het kind (voor biologische ouders) of na de adoptie van het kind (voor adoptieouders). Duidelijke sekseverschillen zijn zichtbaar. Moeders nemen het overgrote deel van het ouderschapsverlof op gedurende het eerste levensjaar van het kind (9-12 maanden), ongeacht of het kind biologisch is of geadopteerd. Vanaf het eerste levensjaar nemen vaders ongeveer drie maan-

Figuur 2. Het aantal gebruikte betaalde ouderschapsverlofdagen per maand die worden opgenomen door moeders en vaders drie jaar na de geboorte van het kind (voor biologische ouders) of na de adoptie van het kind (voor adoptieouders), Zweden, 1994-2009

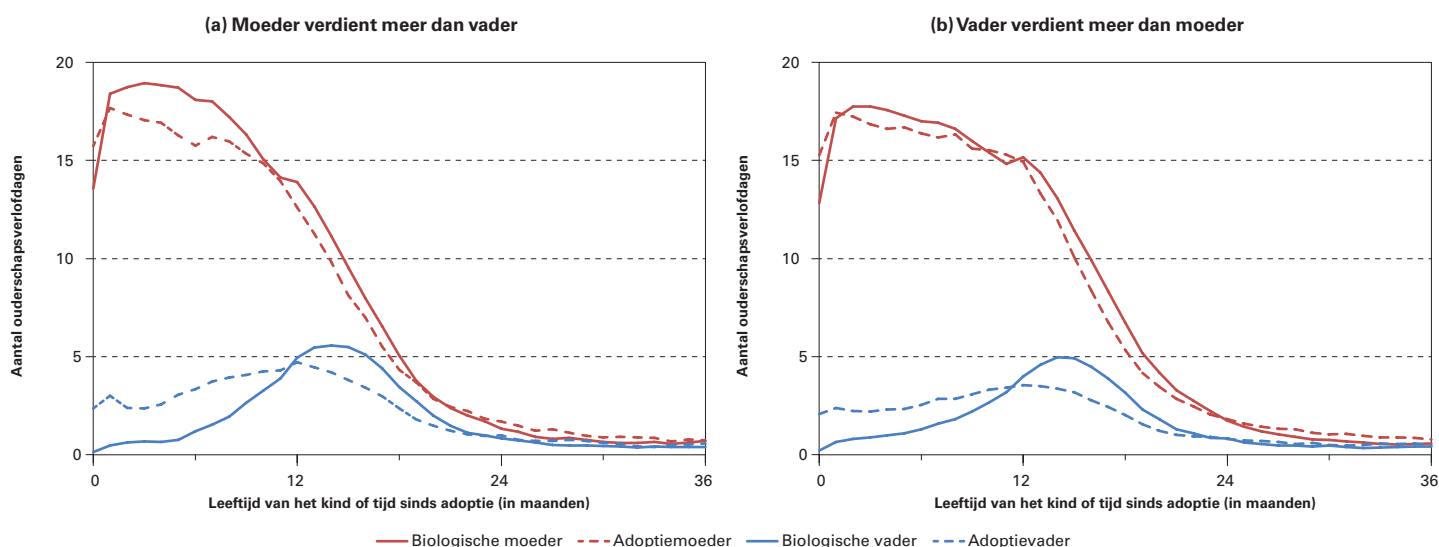

Bron: Moberg en Van der Vleuten (2023).

den ouderschapsverlof op. Dit is conform de in Zweden geldende zogenaamde 'daddy months'. Deze verlofmaanden zijn speciaal gereserveerd voor vaders en zouden verloren gaan als ze niet worden opgenomen. Hoewel adoptievaders in het begin iets meer verlof opnemen dan biologische vaders, kunnen we concluderen dat er geen grote verschillen zijn tussen adoptievaders en biologische vaders in hoe ze hun verlof benutten. Het ontbreken van verschillen tussen biologische ouders en adoptieouders wat betreft het opnemen van ouderschapsverlof leidt tot de conclusie dat fysiologische aspecten van het moederschap, zoals zwangerschap, bevalling en (mogelijk) borstvoeding, geen aanzienlijke invloed lijken te hebben op hoe ouders hun verlof verdelen.

In figuur 3 wordt het gebruik van ouderschapsverlof weergegeven in gevallen waarin moeders meer verdienen dan vaders (3a) en waarin vaders meer verdienen dan moeders (3b). Als inkomen belangrijk zou zijn voor de verdeling van verlof, zouden we verwachten dat degene die het

Figuur 3. Het aantal gebruikte betaalde ouderschapsverlofdagen per maand die worden opgenomen door moeders en vaders drie jaar na de geboorte van het kind (voor biologische ouders) of na de adoptie van het kind (voor adoptieouders) naar het inkomensverschil tussen de ouders, Zweden, 1994-2009

Bron: Berekeningen van de auteurs op basis van Zweedse registerdata.

Foto: De familie idylle (1839) van Aimé Pez/Wikimedia Commons

meest verdient het minste ouderschapsverlof op zou nemen. Uit figuur 3 blijkt dat de verschillen tussen biologische ouders en adoptieouders iets groter zijn wanneer moeders meer verdienen dan vaders dan wanneer vaders meer verdienen dan moeders. Beide figuren laten echter nog steeds zien dat de verschillen tussen biologische gezinnen en adoptiegezinnen minimaal zijn, terwijl verschillen tussen moeders en vaders het meest opvallend zijn. Het lijkt er dus op dat inkomensverschillen tussen partners de verdeling van ouderschap niet verklaren.

Adoptieparen worden vaak de ouders van een kind dat ouder is dan een pasgeborene. In Zweden is de gemiddelde leeftijd van een kind bij adoptie 12 maanden (berekeningen op basis van bevolkingsregistergegevens). Daarnaast kunnen Zweedse kinderen pas vanaf de leeftijd van één jaar naar de kinderopvang. Hierdoor zou het kunnen zijn dat het adopteren van een ouder kind de noodzaak om langer ouderschapsverlof op te nemen vermindert. Verschillen in het gebruik van ouderschapsverlof tussen biologische ouders en adoptieouders kunnen dus het gevolg zijn van het feit dat adoptieouders oudere kinderen adopteren. Als we echter kijken naar het aantal verlofdagen van ouders op basis van de adoptie van een jonger of ouder kind, blijkt dat leeftijd van het kind geen rol speelt. De verschillen tussen mannen en vrouwen blijven aanwezig, en de verschillen tussen adoptieouders en biologische ouders blijven minimaal, onafhankelijk van de leeftijd waarop het kind wordt geadopteerd.

Zweeds voorbeeld volgen?

Ongeacht of ouders een biologisch of geadopteerd kind hebben, of dat er eventuele inkomensverschillen zijn tussen partners, nemen moeders veruit het grootste deel van het betaalde ouderschapsverlof op. Dit suggereert dat vooral gendernormen, meer dan biologische factoren of financiële omstandigheden tot ongelijke verdeling van zorgtaken leiden. Zelfs in een land als Zweden, dat bekendstaat om zijn relatieve gendergelijkheid, blijken de traditionele gendernor-

men wijdverspreid en lijken ze tot ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in werk en gezin te leiden. Als we deze normen willen veranderen is het belangrijk dat we streven naar meer gendergelijkheid gedurende de eerste jaren van het ouderschap. In Zweden zijn er verschillende beleidsmaatregelen gericht op een gelijke taakverdeling van ouders. Vooral beleidsmaatregelen die gericht zijn op het bevorderen van het opnemen van verlof door vaders, zoals de ‘daddy months’, bleken relatief succesvol. Hoewel we hebben laten zien dat ook in Zweden het verlof nog niet gelijk wordt verdeeld, is het sinds de invoering van deze maatregel in 1995 steeds gebruikelijker geworden voor vaders om langere periodes thuis te blijven om voor de kinderen te zorgen, iets wat in Nederland nog minder vanzelfsprekend is.

Wat kan Nederland van Zweden leren en kan het daar zijn voordeel mee doen? Ook in ons land is sprake van hardnekkige traditionele opvattingen over de rol van mannen en vrouwen, en is het beleid gericht op meer gelijkwaardige gendernormen. Maar het is goed om te beseffen dat beleid niet in een vacuüm opereert en dat de effectiviteit ervan afhangt van de specifieke context en combinatie van regels. Kortom, wat in Zweden werkt, hoeft niet voor Nederland te werken. De weg die ons land heeft te gaan lijkt echter wel langer dan in Zweden. Nederland heeft immers een van de kortste verlofregelingen voor ouders in Europa. Daarnaast heeft Nederland meer traditionele gendernormen dan Zweden en dat is een van de redenen waarom sekseverschillen in de verdeling van werk en gezin in ons land groter zijn. Het bevorderen van een meer gelijke taakverdeling aan het begin van het ouderschap lijkt een goede eerste stap te zijn op weg naar meer gelijkheid.

Maaike van der Vleuten, NIDI-KNAW/
Rijksuniversiteit Groningen en Swedish Institute
for Social Research, Stockholm University,
e-mail: vleuten@nidi.nl
Ylva Moberg, Swedish Institute for Social
Research, Stockholm University,
e-mail: ylva.moberg@sofi.su.se

LITERATUUR:

- Duvander, A.Z. en M. Johansson (2012), What are the effects of reforms promoting fathers' parental leave use? *Journal of European Social Policy*, 22 (5), pp. 319-330.
- Ekberg, J., R. Eriksson en G. Friebel (2013), Parental leave – A policy evaluation of the Swedish “Daddy-Month” reform. *Journal of Public Economics*, 97 (1), pp. 131-143.
- Moberg, Y en M. van der Vleuten (2023), Why do gendered divisions of labour persist? Parental leave take-up among adoptive and biological parents. *European Sociological Review*, 39 (2), pp. 210-228.

Economische positie jongvolwassenen afgelopen twintig jaar verslechterd

DANIËL VAN WIJK & LIN ROUVROYE

De jongvolwassenen van nu worden regelmatig vergeleken met de generaties die hen voorgingen. Vaak wordt gesteld dat het de huidige jongvolwassenen in economisch opzicht minder voor de wind gaat. Ontwikkelingen zoals de flexibilisering van de arbeidsmarkt, de versobering van de studiefinanciering en de sterke stijging van de huizenprijzen zouden de economische positie van de huidige twintigers en dertigers hebben verzwakt. Maar zien we dit ook terug in cijfers?

Onder de brede noemer 'bestaanszekerheid' staat de economische positie van Nederlanders de afgelopen tijd sterk in de belangstelling. In dit artikel geven wij een overzicht van hoe de economische positie van jongvolwassenen zich de afgelopen twee decennia heeft ontwikkeld. Specifiek kijken we naar de groep personen tussen de 25 en 35 jaar. Het overgrote deel van deze groep heeft het onderwijs verlaten en probeert haar plek te vinden op de arbeids- en woningmarkt. Jongvolwassenheid verdient als levensfase in het bijzonder aandacht, aangezien de economische middelen die in deze periode verkregen worden de basis leggen voor eventueel rendement later in het leven. Jongvolwassenheid is ook de leeftijdsfase waarin veel demografische veranderingen plaatsvinden, zoals het verlaten van het ouderlijk huis, samenwonen en/of trouwen en het krijgen van kinderen. Een kwetsbare economische positie leidt mogelijk tot uitstel of zelfs afstel van deze levensgebeurtenissen.

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Om te onderzoeken of de economische positie van jongvolwassenen in de loop der tijd veranderd is, vergelijken we de huidige groep 25- tot 35-jarigen met de groep 25- tot 35-jarigen van zowel tien als twintig jaar geleden. Deze vergelijking wordt gemaakt aan de hand van een gevarieerde set aan indicatoren die inzicht bieden in het opleidingsniveau, de arbeidsmarktpositie, het inkomen, de woonsituatie en het vermogen van jongvolwassenen (zie kader). Op deze manier kunnen we achterhalen of de jongvolwassenen van nu het beter of slechter doen dan hun voorgangers.

Hoogopgeleid en aan het werk

Het aandeel jongvolwassenen met een hbo- of wo-diploma is de afgelopen twee decennia sterk gestegen, van 30 procent in 2003 naar 55 procent in 2021 (zie tabel). De meerderheid van de huidige jongvolwassenen heeft na de middelbare school dus nog meerdere jaren onderwijs gevolgd aan een hogeschool of universiteit. Daarnaast zijn de 25- tot 35-jarigen van nu net wat vaker actief op de arbeidsmarkt dan 20 jaar geleden. De werkloosheid onder deze groep is historisch laag (3,7% in 2021). Ook het gemiddelde aantal

DATA EN VERANTWOORDING

Voor dit artikel zijn gegevens uit een aantal openbare bronnen samengevoegd. Deze bronnen bevatten gegevens over de Nederlandse bevolking als geheel, uitgesplitst naar leeftijdsgroepen. De data over opleiding, werk, inkomen en vermogen zijn afkomstig van CBS Statline. De gegevens over studieschulden komen uit de tabel Studieschulden 2011-2022 van het CBS. Al deze gegevens hebben betrekking op alle personen (in een betreffende groep) die staan ingeschreven in Nederland. De gegevens over woonkenmerken zijn gebaseerd op het Woononderzoek Nederland (WoON), een grootschalige enquête die eens in de drie jaar wordt afgenomen door het CBS en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Alle bedragen die in dit artikel worden genoemd zijn gecorrigeerd voor inflatie met de Consumentenprijsindex van het CBS. De getoonde bedragen zijn omgerekend naar het prijspeil van 2022. Waar beschikbaar wordt de mediaan gebruikt, omdat deze

waarde minder gevoelig is voor extreme waarden dan bijvoorbeeld het gemiddelde.

Waar mogelijk worden gegevens getoond die betrekking hebben op personen. Data over de woonsituatie en het vermogen zijn echter alleen beschikbaar op huishoudensniveau. In het geval dat de gegevens alleen op huishoudensniveau beschikbaar zijn, is de indeling in leeftijdsgroepen gebaseerd op de leeftijd van het 'hoofd' van het huishouden. Bij het CBS is dit de hoofdkostwinner. Bij het WoON is dit bij paren de man; bij paren van gelijk geslacht is het de oudste partner. Een gevolg van het meten op huishoudensniveau is dat veranderingen in de samenstelling van huishoudens van invloed kunnen zijn op de resultaten – zo blijft de groeiende groep jongvolwassenen die nog bij hun ouders woont uit beeld in de resultaten over woonkenmerken en vermogen.

De economische positie van jongvolwassenen in 2002/2003, 2012 en 2021/2022

	2002/2003	2012	2021/2022
Opleiding en werk			
% hoogopgeleid (hbo en wo)	30	41	55
Bruto arbeidsparticipatie (%)	87	89	90
% werkloosheid	4,3	5,1	3,7
Gemiddelde arbeidsduur (uren per week)	34	34	35
% zelfstandigen (van totale beroepsbevolking)	9	10	10
% flexibele arbeidsrelatie (van totaal werknemers)	14	22	35
Inkomen en schuld			
Doorsnee (mediaan) persoonlijk inkomen (in 1,000 euro) ^b	-	36,0	37,1
% met studieschuld ^c	-	27	39
Doorsnee (mediane) studieschuld (van personen met schuld, in 1,000 euro) ^{b,c}	-	15,3	16,5
Woonsituatie			
% koopwoning	51	53	43
% private huur	12	16	30
Gemiddelde nettohuur (per maand) ^b	-	698 ^a	742

^a 2015 ^b Prijspeil 2022 ^c 25- tot 30-jarigen.

Bronnen: CBS; Woononderzoek Nederland (WoON). Voor cellen met een streepje (-) zijn geen gegevens beschikbaar.

uren dat jongvolwassenen werken is de afgelopen twintig jaar iets gestegen, van 34 uur per week in 2003 naar 35 uur in 2021. Mogelijk komt dit doordat een kleiner deel van de huidige 25- tot 35-jarigen kinderen heeft, waardoor zij werken minder vaak hoeven te combineren met de zorg voor een gezin. De jongvolwassenen van nu zijn dus niet alleen hoger opgeleid, maar werken ook vaker en meer uren dan de jongvolwassenen van twintig jaar geleden.

Betaalt dit hoge opleidingsniveau en de werklust van de huidige jongvolwassenen zich uit in een stevigere positie op de arbeidsmarkt? Op basis van de tabel blijkt dit niet het geval. De huidige cijfers tonen juist een tegenovergesteld beeld. Zo hadden 25- tot 35-jarige werknemers in 2021 meer dan 2,5 keer zo vaak (35%) een flexibele arbeidsrelatie – bijvoorbeeld een tijdelijk contract of werk als uitzendkracht – als 25- tot 35-jarige werknemers in 2003 (14%). Het aandeel 25 tot 35-jarigen onder zelfstandige ondernemers is gedurende deze periode niet substantieel veranderd. Hoewel het percentage flexibele arbeidsrelaties ook onder oudere groepen is gegroeid, was de groei onder jongvolwassenen veel sterker. Dit betekent dat met name de jongvolwassenen van nu minder goed beschermd zijn tegen het verlies van werk en inkomen. De huidige groep jongvolwassenen ondervindt dus vaker de nadelen van de geflexibiliseerde arbeidsmarkt dan voorgaande generaties.

Gestagneerde inkomens en olopemde studieschulden

Hoe staat het met het inkomen van de huidige groep jongvolwassenen? Wanneer we voor deze indicator tien jaar terugkijken dan zien we dat de inkomens van jongvolwassenen in het afgelopen decennium – na correctie voor inflatie – nauwelijks zijn gegroeid. Waar het doorsnee – mediaan – persoonlijk inkomen van 25- tot 35-jarigen in

2012 €36.000 was, was dit in 2022 €37.100 (prijspeil 2022). Dit betekent een stijging van drie procent over een periode van tien jaar. De inkomens van de oudere leeftijdsgroepen laten een vergelijkbare stagnatie zien. Eerder onderzoek toonde al aan dat de groei van de Nederlandse inkomens al jaren achterblijft bij de groei van de economie als geheel. Uitzondering zijn de 65- tot 75-jarigen, voor wie het doorsnee persoonlijk inkomen wat meer is gestegen. Dit komt mogelijk door de verhoging van de pensioenleeftijd.

Als gevolg van de sterke hervorming van het stelsel van studiefinanciering is de studieschuld van jongvolwassenen het afgelopen decennium gegroeid. De beschikbare informatie over studieschulden gaat over 25- tot 30-jarigen (de indicator in de tabel heeft dus betrekking op een iets kleinere leeftijdsgroep).

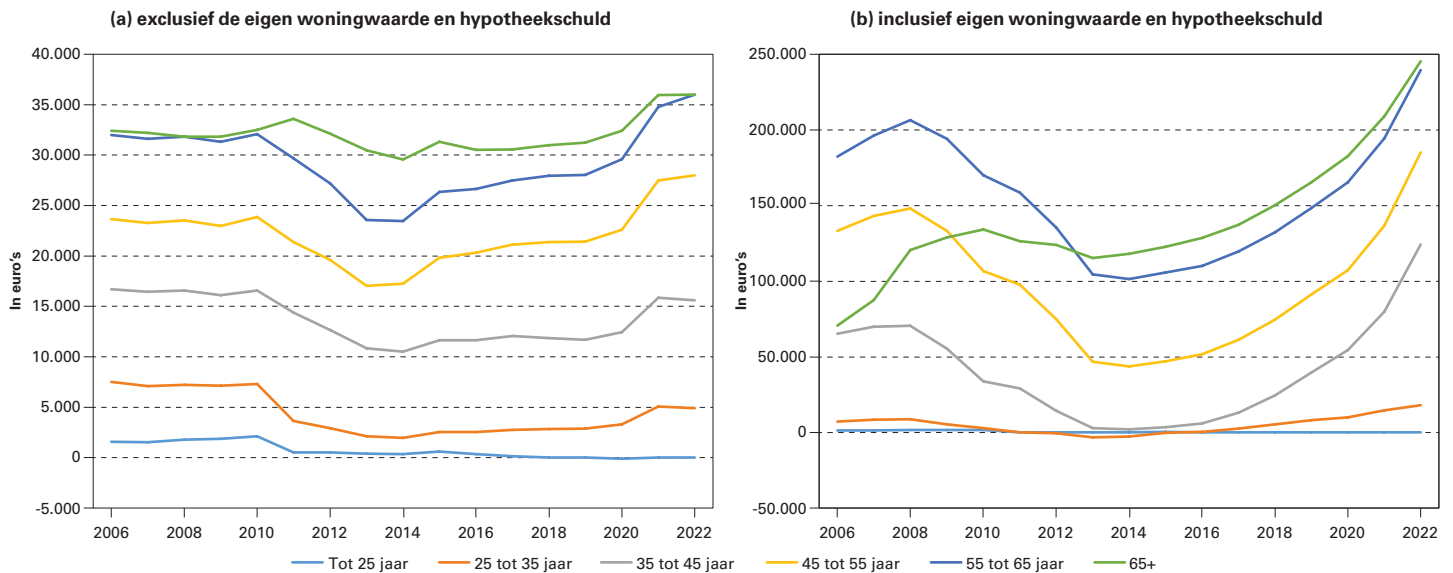
Binnen deze leeftijdsgroep is vooral het aandeel jongvolwassenen dat een studieschuld heeft tussen 2012 en 2022 opgelopen, van 27 procent naar 39 procent. Daarnaast is de (mediane) studieschuld van jongvolwassenen in 2022 ook wat hoger dan in 2012, €16.500 in plaats van €15.300 (prijspeil 2022). Al met al zijn er nu een stuk meer jongvolwassenen met een studieschuld dan tien jaar geleden en deze studieschuld is ook iets groter. Hierbij is het van belang op te merken dat de sterkste stijging van de studieschulden zich waarschijnlijk concentreert bij studenten die aan hun studie begonnen na het afschaffen van de basisbeurs in 2015. Het merendeel van hen (de zogenoemde ‘pechgeneratie’) is op dit moment tussen de 20 en 25 jaar en valt dus buiten de in dit artikel beschouwde groep jongvolwassenen.

Minder woningbezit, meer dure huur

Ook de woonsituatie van jongvolwassenen is gedurende de afgelopen twee decennia veranderd. Gegevens zijn beschikbaar voor 25- tot 35-jarigen die het ouderlijk huis hebben verlaten en formeel gezien aan het hoofd van hun huishouden staan (zie kader). Van deze groep bezat 51 procent in 2002 een eigen woning, en dit percentage steeg tot 2012 licht tot 53 procent. Sindsdien nam het eigenwoningbezit onder jongvolwassenen echter sterk af, tot 43 procent in 2021. De huidige generatie jongvolwassenen woont dus vaker in een huurwoning, en is hier vooral aangewezen op huurwoningen in de private sector: het aandeel jongvolwassen huishoudens woonachtig in een private huurwoning steeg van 16 procent in 2012 naar 30 procent in 2021. Mede door deze verschuiving naar de private huursector hangt aan huren wel een steeds forsere prijskaartje, blijkt uit gegevens over de gemiddelde nettohuur in de periode 2015-2021. In deze relatief korte periode steeg de gemiddelde nettohuur die jongvolwassenen per maand betalen, na correctie voor inflatie, met zo'n zes procent, van €698 naar €742.

Deze verschuiving van eigen woningbezit naar private huur en deze stijging van de huurkosten zien we niet bij oudere groepen terug. Sterker nog, in huishoudens met een hoofd van 45 jaar of ouder steeg het woningbezit tussen 2012 en 2021 juist. Het aandeel private huur voor deze groep

Figuur 1. Ontwikkelingen in het doorsnee (mediaan) vermogen (prijsspeil 2022) van huishoudens naar leeftijd van de hoofdkostwinner:

Bron: CBS Statline

veranderde nauwelijks en de huren daalden zelfs wat. Ook voor de wooncrisis die zich het afgelopen decennium in Nederland heeft voltrokken geldt dus dat het met name de jongvolwassenen zijn die aan het kortste eind hebben getrokken.

Weinig vermogensopbouw

De hierboven besproken trends komen tot uiting in het vermogen dat jongvolwassenen kunnen opbouwen. Dit vermogen wordt gedefinieerd als het saldo van bezittingen en schulden. Figuur 1 toont de ontwikkelingen in het doorsnee vermogen van huishoudens naar leeftijd van de hoofdkostwinner. Omdat de waarde van een eigen woning een grote rol speelt in het vermogen, laten we ontwikkelingen zien van vermogens inclusief en exclusief de waarde van een eigen woning en (eventueel resterende) hypotheekschuld.

Mensen bouwen gedurende hun levens vermogen op. Hierdoor ligt het doorsnee vermogen onder oudere leeftijdsgroepen doorgaans een stuk hoger. Zo lag het doorsnee huishoudensvermogen exclusief de eigen woning van 25- tot 35-jarigen in 2006 op €7.500 (prijsspeil 2022), terwijl datzelfde vermogen onder 45- tot 55-jarigen meer dan drie keer zo groot was (€23.600). Figuur 1 laat echter zien dat dit gat tussen jongere en oudere huishoudens de afgelopen 15 jaar groter is geworden. Zo was het doorsnee huishoudensvermogen exclusief de eigen woning van 25- tot 35-jarigen in 2022 gedaald tot €4.900, terwijl datzelfde vermogen van 45- tot 55-jarigen is gestegen tot €28.000.

De groeiende vermogenskloof tussen jongvolwassenen en oudere groepen komt nog duidelijker naar voren wanneer ook het vermogen dat in de eigen woning zit wordt meegenomen. Hoewel het doorsnee vermogen inclusief de eigen woning van 25- tot 35-jarigen de afgelopen jaren wel iets is gestegen, is die stijging onder jongvolwassenen minimaal in vergelijking met de enorme vermogensgroei onder oudere groepen. Uit figuur 1 blijkt dat de huidige groep jongvolwassenen nauwelijks heeft kunnen profiteren van de sterk

gestegen huizenprijzen in het afgelopen decennium en dat zij weinig vermogen hebben kunnen opbouwen.

Conclusie

In vergelijking met hun voorgangers zijn de huidige jongvolwassenen veel hoger opgeleid, vaker en meer uren actief op de arbeidsmarkt en zelden werkloos. Toch betaalt deze ijver zich (nog) niet uit in andere economische voordelen. Integendeel, vergeleken met de jongvolwassenen van tien of twintig jaar geleden neemt de huidige generatie jongvolwassenen op veel vlakken een meer kwetsbare economische positie in. Zo hebben zij vaker een flexibele arbeidsrelatie, zijn hun inkomens nauwelijks gestegen, hebben zij vaker een studieschuld en wonen zij minder vaak in een koopwoning en vaker in een dure private huurwoning. Ook beschikken jongvolwassenen nauwelijks over vermogen, wat het lastig maakt om grote uitgaven te bekostigen en wat risico's met zich meebrengt in situaties van economische tegenspoed. Dit bevestigt het beeld van de huidige generatie jongvolwassenen met wie het in economisch opzicht minder goed gaat dan voorgaande generaties.

Al met al laten onze gegevens zien dat een focus op geijkte economische indicatoren zoals het werkloosheidscijfer een incompleet beeld geeft van de economische positie van jongvolwassenen. In plaats daarvan is een bredere blik nodig, die rekening houdt met verschillen in economische stabiliteit, financiële middelen en woonsituatie. Ook voor het begrijpen van bevolkingsontwikkelingen is een brede blik cruciaal, aangezien de kwetsbare economische positie van jongvolwassenen een belangrijke potentiële verklaring vormt voor het uitstel van het krijgen van kinderen en het dalende geboortecijfer.

Daniël van Wijk, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen en UMCG, e-mail: wijk@nidi.nl

Lin Rouvroye, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen en UMCG, e-mail: rouvroye@nidi.nl

LITERATUUR:

- Hochstenbach, C. (2022), *Uitgewoond: Waarom het hoog tijd is voor een nieuwe woonpolitiek*. Amsterdam: Das Mag.
- Koopmans, J.-J. (2021), Lonen blijven sterk achter bij arbeidsproductiviteit. *ESB*, 106(4795), pp. 050-053.
- Rouvroye, L. (2024), *Secure or at Risk? Employers and Young Adults on their Experiences and Preferences regarding Flexible Employment Contracts*. Proefschrift Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, te verschijnen.
- Wijk, D.C. van (2023), *From Prosperity to Parenthood: How Employment, Income, and Perceived Economic Uncertainty Influence Family Formation*. Proefschrift Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Motieven van migranten uit Sub-Sahara Afrika

De Verenigde Naties hebben de jaren 2015 tot 2024 uitgeroepen tot het Internationale Decennium voor Mensen van Afrikaanse Afkomst. Op die manier vragen zij aandacht voor de erkenning, gerechtigheid en ontwikkeling van deze bevolkingsgroep. Ook in Nederland wonen mensen van Afrikaanse herkomst. Uit welke landen komen zij precies en waarom hebben ze zich in Nederland gevestigd?

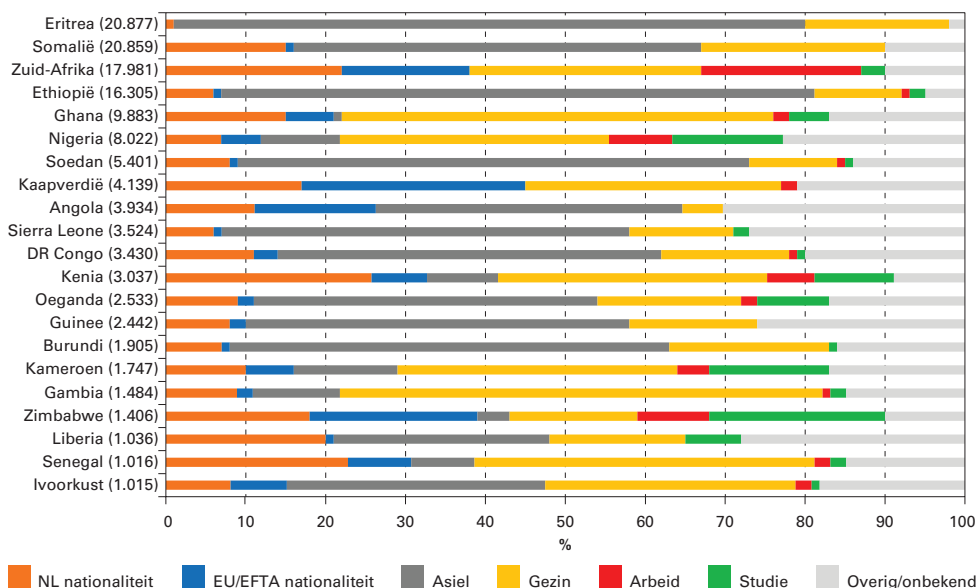
Het land waar de meeste Afrikaanse Nederlanders hun wortels hebben is Marokko (Noord-Afrika). Deze groep maakt stevast onderdeel uit van onderzoek. Er is minder bekend over personen uit Afrika ten zuiden van de Sahara (Sub-Sahara Afrika). Ongeveer 290.000 inwoners van Nederland zijn van Sub-Saharaanse herkomst (1,6 procent van de bevolking). Van hen zijn 180.000 personen in Sub-Sahara Afrika geboren ('migranten'), 110.000 personen hebben ouders die daar vandaan komen maar zijn zelf in Nederland geboren ('de tweede generatie'). Sub-Saharaanse migranten vormen een betrekkelijk nieuwe bevolkingsgroep. Een kleine 40.000 van hen zijn voor 1999 geïmmigreerd en ongeveer 140.000 in of na dat jaar.

Sinds 1999 stelt de Immigratie- en Naturalisatiedienst vast met welke motieven mensen zich in Nederland vestigen. Dat gebeurt alleen voor mensen zonder EU- of EFTA-nationaliteit, aangezien zij een verblijfsvergunning moeten aanvragen. Mensen die een asielprocedure hebben doorlopen krijgen het motief 'asiel', mensen wier ouders, partner of kinderen zich al eerder in Nederland hadden gevestigd krijgen het motief 'gezin', mensen die vanwege hun werk zijn geïmmigreerd het motief 'arbeid' en mensen die als student naar Nederland zijn

gekomen het motief 'studie'. Daarnaast is er een groep met 'overige' motieven, waaronder mensen die ten tijde van de immigratie bijvoorbeeld als au pair gingen werken, een medische behandeling ondergingen, economisch inactief waren, geadopteerd zijn of van wie het motief onbekend was.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft onderzocht hoe migratiemotieven verschillen naar geboorteland (zie figuur). Wat opvalt is dat een aanzienlijk deel van de Sub-Saharaanse migranten ten tijde van de immigratie een Nederlandse of andere EU/EFTA-nationaliteit had. Deze groep omvat onder meer het nageslacht van Europese emigranten, de kinderen van diplomaten en ontwikkelingswerkers, en immigranten die voor aankomst in een ander Europees land waren genaturaliseerd. Van de mensen die in Zuid-Afrika, Zimbabwe of Kaapverdië zijn geboren en sinds 1999 in Nederland wonen vormt deze groep ongeveer 40 procent. Sub-Saharaanse migranten zonder EU/EFTA-nationaliteit hebben zich met zeer uiteenlopende motieven in Nederland gevestigd. Van de mensen uit Eritrea, Ethiopië, Soedan en Burundi is de meerderheid vanwege asiel geïmmigreerd; bij de andere negentien herkomstlanden vormen

Migratiemotieven naar geboorteland, Nederland (2022)

Noot: Standcijfers van personen die zich in of na 1 januari 1999 in Nederland hebben gevestigd en er op 1 januari 2022 wonen. Tussen haakjes het aantal personen, in de staven de verdeling van migratiemotieven. Voor personen met een Nederlandse of andere EU/EFTA-nationaliteit is geen migratiemotief geregistreerd. Bij meerdere migratiebewegingen van een persoon is het motief ten tijde van de eerste immigratie leidend.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Lin Rouvroye, redacteur Juil Spaan, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	https://nidi.nl/demos
Abonnementen	gratis
Druk Opmaak	Koninklijke Van der Most www.up-score.nl

vluchtelingen juist een minderheid. Mensen uit Gambia en Ghana zijn vooral vanwege gezinshereniging en gezinsvorming geïmmigreerd. Mensen uit Zuid-Afrika zijn relatief vaak voor werk geïmmigreerd. En onder mensen uit Zimbabwe, Kameroen en Nigeria bevinden zich betrekkelijk veel (voormalige) studenten. Uit het CBS-onderzoek blijkt dat het migratiemotief belangrijk is voor iemands maatschappelijke positie. Zo doen leerlingen die naar Nederland zijn gevlucht het op school minder goed dan leerlingen die hier als gezinsmigrant zijn gekomen en zijn arbeidsmigranten vaker werkzaam dan mensen die zich hier voor hun studie hebben gevestigd. Zodoende biedt dit onderzoek nieuw inzicht in de demografie van mensen afkomstig uit Afrika ten zuiden van de Sahara.

Bram Hogendoorn, Centraal Bureau voor de Statistiek, e-mail: b.hogendoorn@cbs.nl
Kirsten van Houdt, Centraal Bureau voor de Statistiek, e-mail: k.vanhoudt@cbs.nl

LITERATUUR:

- CBS (2023). Inwoners met herkomst Sub-Sahara Afrika: De sociaaleconomische positie van personen in Nederland met herkomst Afrika ten zuiden van de Sahara. CBS online publicatie.